

## CONTRIBUȚII LA CERCETAREA PESCUITULUI ÎN ȚARA FĂGĂRAȘULUI ÎN SECOLELE XV–XX

Lelia Rădulescu

Condițiile naturale și modul de viață au impus populației din Țara Făgărașului așezarea vetrelor satelor în apropierea apelor, câte două pe cursul aceluiași pîrîu, unul aproape de izvoare și al doilea în apropierea de vărsarea lor în riul Olt.

Pescuitul se practica în Țara Oltului în apa numeroaselor pîraie de munte, cu nume coborîte din vechiul grai valah: Arpaș, Copăcel, Breaza, Cîrțișoara, Comana, Grid, Holbav, Lupșa, Mărgineni, Ohaba, Netot, Perșani, Pojorta, Porumbac, Rîușor, Recea, Racovicioara, Racovița, Scurta, Sărata, Sebeș, Sîmbăta, Scorei, Sevestreni, Șercaia, Șinca, Șarcău, Șercăița, Veneția, Venicioara, Viștișoara, Valea-Mare, Viștea, Voivodenii. Pescuitul de bază se făcea în riul Olt ce străbate depresiunea și formează granița nordică a ținutului, separîndu-l de restul Transilvaniei.

Vechimea și intensitatea acestei ocupații în zonă reiese din aceea că odată cu trecerea Țării Făgărașului în stăpînirea Țării Românești, apele apar în cărțile de danie sau de întărire în boierie, cu dreptul de stăpînire sau de folosire a lor. Astfel, în 1414 Mircea cel Bătrîn dă de ocină și moșie „boierilor Ioan, Borcea și Calian, satele Branîștea Urășei și Vadul Șercaiei și ... să se odihnească ei de dijma de oi și de vămuitul porcilor, de dijma de grîu și de vinărici și de stupi și de vadure și de în apa”.<sup>1</sup>

Vlad Vodă Dracul, în 20 ianuarie 1437 donează lui Roman, fratele boierului său Stanciu, cîteva sate în Făgăraș, precum și „apa Făgărașului”.<sup>2</sup>

În 1441, aprilie 23, același Vlad Vodă Dracul dăruiește „boierilor domniei mele Stanciul Moinescul și celor cinci feciori ai săi... jumătate din Voila și din hotar și din cealaltă jumătate le-am mai dat a treia parte... și le-am dat lor munte Jneapănu și din virful muntelui apa riului pînă în mijlocul Oltului... și să fie slobod în apa lor a pescui”.<sup>3</sup>

<sup>1</sup> Documente privind istoria României, veacul XIII. XIV. XV, B. Țara Românească. 52.

<sup>2</sup> *Ibidem*, doc. nr. 86.

<sup>3</sup> *Ibidem*, doc. nr. 100.

## BEITRAG ZUM STUDIUM DES FISCHFANGS IM FOGARASCHER GEBIET IM 15.–20. JAHRHUNDERT

Lelia Rădulescu

Die Umweltbedingungen und die Lebensweise haben die Bevölkerung in diesem Gebiet dazu bestimmt, ihre Dörfer in der Nähe der Gewässer anzulegen, je zwei am selben Bach und zwar eines in der Nähe der Quelle und das zweite in der Nähe der Mündung in den Alt.

Der Fischfang wurde im Altland in den zahlreichen Gebirgsbächen betrieben, deren Namen aus dem Altwalachischen kommen: Arpaș, Copăcel, Breaza, Cîrțișoara, Comana, Grid, Holbav, Lupșa, Mărgineni, Ohaba, Netot, Perșani, Pojorta, Porumbac, Rîușor, Recea, Racovicioara, Racovița, Scurta, Sărata, Sebeș, Sîmbăta, Scorei, Sevestreni, Șercaia, Șinca, Șarcău, Șercăița, Veneția, Venicioara, Viștișoara, Valea-Mare, Viștea, Voivodenii. Am ertragreichsten war der Fischfang im Alt, der die Ebene durchfließt und die Nordgrenze des Gebietes gegen das übrige Siebenbürgen bildet.

Wie alt der Fischfang hier ist und wie intensiv er betrieben wurde, geht daraus hervor, daß, als das Fogarascher Land unter die Herrschaft der Walachei kam, in den Schenkungsdokumenten oder Bestätigungsurkunden der Bojarenwürden auch das Besitz- und Nutzungsrecht der Gewässer erwähnt wurde. So verleiht im Jahre 1414 Mircea der Alte als Erbteil und Landbesitz „den Bojaren Ioan, Borcea und Calian die Dörfer Branîștea Urășei und Vadul Șercaiei und ... sie mögen ohne Sorgen leben vom Zehnten der Schafe, vom Schweinezoll, vom Zehnten nach dem Weizen und vom Weinzehnten, von den Bienenstöcken, den Furten und dem im Wasser”.<sup>1</sup>

Vlad Vodă Dracul schenkt am 20. Januar 1437 Roman, dem Bruder seines Bojaren Stanciu, einige Dörfer im Gebiet von Fogarasch sowie „das Wasser von Fogarasch”.<sup>2</sup>

Am 23. April 1441 schenkt Vlad Vodă Dracul „den Bojaren meiner Herrschaft Stanciul Moinescul und seinen fünf Söhnen ... die Hälfte von Voila und dem Gebiet und von der andern Hälfte verließ ich ihnen den dritten Teil ... und ich schenkte ihnen den Berg Jneapănu und von der Spitze des Berges das Wasser des Baches bis in die Mitte des Alt ... und in ihrem Wasser sei der Fischfang frei”.<sup>3</sup>

<sup>1</sup> Documente privind istoria României (Dokumente zur Geschichte Rumäniens), 13., 14., 15. Jahrhundert, B. Țara Românească, 52.

<sup>2</sup> *Ebenda*, Dok. Nr. 86.

<sup>3</sup> *Ebenda*, Dok. Nr. 100.

Șirul acestora continuă, în anul 1452, când Vlad Vodă Țepeș dă boierului Stanciu Mailat, fraților și fiilor lui Oprea și Dragomir a patra parte din satul Dejani și „munții acești să fie ai lui, Presaca, Izvoru și Zirna și cu izvoarele carele curg din munții aceștia trei“, scutindu-i de orice dijmă și dajdie.<sup>4</sup>

În ce măsură foloseau boierii acest drept de pescuit, documentele nu ne-o spun. Cert este că în afara folosirii cursurilor de apă pentru mînarea instalațiilor de industrie țărănească, pescuitul constituia un venit considerabil.

Odată cu apariția conscripțiilor și urbariilor, știrile privind pescuitul în Țara Făgărașului se înmulțesc, acestea numind invariabil apele și locurile bune de pescuit. În Urbariul din 1632 satul Breaza e amintit cu patru lacuri de pește<sup>5</sup>, iar pentru Porumbac sînt menționate, conform inventarului curții, trei rezervoare de pește, în grădina surei.<sup>6</sup> Același urbariu conscrie și alte ape bune de pescuit, precum și peștii cu denumirea lor. Astfel, Ohaba are „apă de pescuit bună în care sînt pești și raci“; Șercăița are de asemenea „apă bună de pescuit în care sînt păstrăvi“; Poiana-Mărului „are apă bună de pescuit în care sînt din belșug păstrăvi și alți pești și raci, pe care-i pescuiesc mai mult bîrsanii și cei din Șercaia, netemîndu-se și nefiind opriți de nimeni“.<sup>7</sup>

În ceea ce privește seniorul feudal, cetatea Făgărașului, avea în aceeași perioadă un lac mare de pește la Grid, iar în anul 1637, trei rezervoare de pește în oraș, fără a se indica unde și un al patrulea care era însuși șanțul cetății.<sup>8</sup> În afară de oraș cetatea mai avea încă un rezervor de păstrăvi.<sup>9</sup>

Urbariul din 1637 semnalează și alte locuri bune de pescuit. La Sărata e un rezervor în care e și puțin pește; în Arpașul de Sus au apă frumoasă de pescuit în care sînt păstrăvi, etc. și raci din belșug și un rezervor cu păstrăvi frumoși și mari.<sup>10</sup>

„Satul Scorei are o vale numită Laita, în care se află raci; după cele spuse de boieri și jurați, valea a fost cumpărată pentru boieri, de la cei din Cîrțișoara de către niște boieri înaintași, pentru 1 cal și 12 cîble de grîu“.<sup>11</sup>

Im Jahre 1452 verleiht Vlad Vodă Țepeș dem Bojaren Stanciu Mailat, seinen Brüdern und seinen Söhnen Oprea und Dragomir den vierten Teil des Dorfes Dejani und „ihm sollen diese Berge gehören, Presaca, Izvoru und Zirna, und die Quellen, die von diesen drei Bergen fließen“, und er befreit sie von jedem Zehnten und jeder Abgabe.<sup>4</sup>

Wie die Bojaren das Recht auf Fischfang nutzten, geht aus den Urkunden nicht hervor. Gewiß ist, daß die Wasserläufe nicht nur zum Antrieb der bäuerlichen Industrieanlagen genutzt wurden, sondern daß auch der Fischfang einen beträchtlichen Gewinn abwarf.

Mit den Konkskriptionen und Urbarien werden die Dokumente über den Fischfang im Fogarascher Land häufiger, wobei jedesmal die zum Fischfang geeigneten Gewässer und Stellen genannt werden. Im Urbarium des Jahres 1632 wird das Dorf Breaza mit vier Fischteichen erwähnt<sup>5</sup>, und für Porumbac werden laut Hofinventar drei im Scheunengarten befindliche Wasserbecken mit Fischen erwähnt.<sup>6</sup> Dasselbe Urbarium konkskribiert noch andere zum Fischfang geeignete Gewässer sowie die Namen der Fische. So hat Ohaba „zum Fischfang geeignetes Wasser, in dem Fische und Krebse sind“; Șercăița hat ebenfalls „gutes Wasser zum Fischfang, in dem Forellen sind“; Poiana-Mărului „hat gutes Wasser zum Fischfang, in dem es reichlich Forellen und andere Fische und Krebse gibt, die vor allem von Burzenländern und von den Bewohnern Șercaias gefangen werden, die nichts fürchten und denen es niemand verbietet“.<sup>7</sup>

Was den Lehnsherrn betrifft, so hatte die Burg von Fogarasch im gleichen Zeitraum einen großen Fischteich bei Grid, und im Jahre 1637 verfügte sie in der Stadt über drei Fischbecken, deren Standort nicht genannt wird, sowie über ein viertes, das der Burggraben selbst war.<sup>8</sup> Außerhalb der Stadt hatte die Burg noch ein Becken mit Forellen.<sup>9</sup>

Das Urbarium von 1637 vermerkt noch andere zum Fischfang geeignete Stellen. Bei Sărata gibt es ein Becken, in dem auch einigermaßen Fische sind; bei Arpașul de Sus ist das Wasser schön und zum Fischfang geeignet, es gibt darin Forellen usw. und reichlich Krebse, und dann ist noch ein Becken da mit großen und schönen Forellen.<sup>10</sup>

„Das Dorf Scorei besitzt ein Tal namens Laita, in dem es Krebse gibt; wie die Bojaren und die Schöffen sagen, hatten Vorfahren der Bojaren das Tal für die Bojaren von denen aus Cîrțișoara für 1 Pferd und 12 Maß Weizen gekauft“.<sup>11</sup>

<sup>4</sup> *Ibidem*, la Doc. Îndoielnice, doc. nr. 4 (p. 277).

<sup>5</sup> D. Prodan, *Boierii și vecinii în Țara Făgărașului*, în *Anuarul Inst. de istorie din Cluj*, VI, 1963, p. 237.

<sup>6</sup> D. Prodan, *op. cit.* p. 251.

<sup>7</sup> *Ibidem*, p. 251.

<sup>8</sup> *Ibidem*, p. 251.

<sup>9</sup> *Ibidem*, p. 251.

<sup>10</sup> *Ibidem*, p. 251.

<sup>11</sup> Ștefan Metes, *Contribuții nouă la istoria românilor din Țara Făgărașului în veacul al XVII-lea*, Buc. 1942, p. 40—41.

<sup>4</sup> *Ebenda*, unter fragliche Dokumente, Dok. Nr. 4, S. 277.

<sup>5</sup> D. Prodan, *Boierii și vecinii în Țara Făgărașului* (Die Bojaren und die Leibeigenen im Fogarascher Land), im Jahrbuch des Geschichtsinstitutes in Cluj, VI, 1963, S. 237.

<sup>6</sup> D. Prodan, *a. a. O.*, S. 251.

<sup>7</sup> *Ebenda*, S. 251.

<sup>8</sup> *Ebenda*, S. 251.

<sup>9</sup> *Ebenda*, S. 251.

<sup>10</sup> *Ebenda*, S. 251.

<sup>11</sup> Ștefan Metes, *Contribuții nouă la istoria românilor din Țara Făgărașului în veacul al XVII-lea* (Beitrag zur Geschichte der Rumänen im Fogarascher Land im 17. Jahrhundert), Bukarest., 1942, S. 40—41.

În afară de acestea, în urbariile satelor din Țara Făgărașului din anii 1726 și 1758 sînt pomenite următoarele locuri: Balta Mare, Stejărețul, Rupturii, Oncii din Mindra, Unghi și altele din Beclean.<sup>12</sup>

Dar pescuitul în apele mici de munte n-a constituit un capitol însemnat în economia Țării Făgărașului; pescuitul fiind în general liber, apele rămăneau în folosință comună. Începînd cu secolul al XVII-lea, în urbarii apar tot mai des mențiuni ca „apă oprită“ sau „porțiuni de ape oprite“. Ape cu păstrăvi oprite găsim în 1632 în: Ileni, Viștea de Jos, Ucea de Sus, Ucea de Jos, Săvăstreni, sub pedeapsa de 12 fl.<sup>13</sup>

În urbariul din 1637 apar ca oprite apele cu păstrăvi dar și cu alți pești în Breaza, Arpașul de Jos, precum și în satele amintite în conscripția din 1632, sub aceeași pedeapsă de 12 fl.<sup>14</sup>

Urbariul din 1640 ne dă aceleași informații cu privire la regimul pescuitului și al locurilor bune pentru pescuit. Apar astfel aceleași rezervoare de pește pentru Făgăraș, aceleași ape oprite în sate, sub aceeași pedeapsă de 12 fl. În plus apar unele informații cu privire la dreptul de pescuit pe care-l avea doar „măria sa, domnul nostru“, adică stăpînul feudal al domeniului, principele: „apa Șercaii curgînd pe aci, are în ea păstrăvi, etc., măria sa domnul nostru acum a oprit-o ca nimeni să nu pescuiască în ea“.<sup>15</sup> Tendința aceasta de altfel e mai veche, ea fiind consemnată încă din anii 1560–1570, cînd apele de pescuit trebuiau să fie oprite în folosul principelui.<sup>16</sup> Aceași situație o întîlnim și în anul 1680, după cum stipulează inventarul curții din Porumbac: „Porumbacul de Jos are o vale care izvoarește dintre munți, în care se pot pescui: raci, păstrăvi, știuci, svîrlugi, etc. Pescuitul e oprit sub pedeapsă de 12 fl.“<sup>17</sup> Porumbacul de Sus „are o vale cu păstrăvi, știuce și țipari, în care pescuitul e oprit. Mai are și o altă vale numită Liscov, cu raci, de asemeni oprită“.<sup>18</sup> Sărata, are „o vale ce se scurge în lacul cu pești Pescuitul pe vale e oprit. Din sus de moară, Măriile lor au un loc de pescuit“.<sup>19</sup> Ucea de Sus „are o vale

Außerdem werden in den Urbarien der Dörfer im Fogarascher Land in den Jahren 1726 und 1758 folgende Stellen erwähnt: Balta Mare, Stejărețul, Rupturii, Oncii bei Mindra, Unghi und andere bei Beclean.<sup>12</sup>

Der Fischfang in den kleinen Gebirgsgewässern hatte jedoch keine große Bedeutung für die Wirtschaft des Fogarascher Landes. Er war im allgemeinen frei, die Gewässer zu nutzen blieb das Recht der Gemeinschaft. Seit dem 17. Jahrhundert erscheinen in den Urbarien immer häufiger Vermerke wie „verbotenes Wasser“ oder „verbotene Teile von Gewässern“. Verbotene Forellengewässer finden wir im Jahre 1632 in: Ileni, Viștea de Jos, Ucea de Sus, Ucea de Jos, Săvăstreni, bei Strafe von 12 fl.<sup>13</sup>

Im Urbarium aus dem Jahre 1637 erscheinen unter Verbot die Gewässer mit Forellen aber auch mit anderen Fischen bei Breaza, Arpașul de Jos sowie bei den in der Konskription von 1632 erwähnten Dörfern, bei der gleichen Strafe von 12 fl.<sup>14</sup>

Das Urbarium von 1640 gibt uns die gleichen Auskünfte bezüglich der Fischereiordnung und der zum Fischfang geeigneten Stellen. Es erscheinen also die selben Fischbecken für Fogarasch, die selben verbotenen Gewässer in den Dörfern, unter der gleichen Strafe von 12 fl. Außerdem erscheinen einige Mitteilungen über das Fischereirecht, das nur „seine Hoheit, unser Herrscher“ hatte, also der Feudalherr des Gebietes, der Fürst: „im Wasser von Șercaia, das hier vorbeifließt, gibt es Forellen usw., seine Hoheit, unser Herrscher, hat verboten, daß jemand darin Fische fange“.<sup>15</sup> Dieses Bestreben ist übrigens schon älter, es wurde schon in den Jahren 1560–1570 vermerkt, als der Fischfang zugunsten des Fürsten verboten werden mußte.<sup>16</sup> Die gleiche Lage finden wir auch im Jahre 1680 vor, wie das Inventar des Hofes von Porumbac festsetzt. „Zu Porumbacul de Jos gehört ein Bach, der aus den Bergen entspringt, in dem man Krebse, Forellen, Hechte, Steinbeißer usw. fangen kann. Der Fischfang ist bei Strafe von 12 fl. verboten“.<sup>17</sup> Zu Porumbacul de Sus „gehört ein Bach mit Forellen, Hechten und Schlammbeißern, in dem der Fischfang verboten ist. Es gehört dazu noch ein anderer Bach, der Liscov heißt, mit Krebsen, der ebenfalls verboten ist“.<sup>18</sup> Zu Sărata gehört ebenfalls „ein Bach, der in den Fischteich fließt. Das Fischen ist in diesem Bach verboten. Oberhalb der Mühle haben Ihre Hoheit einen Fischteich“.<sup>19</sup> Zu

<sup>12</sup> Ștefan Meteș, *Situația economică a românilor din Țara Făgărașului*, Cluj, 1935, vol. I, p. LXXXIX.

<sup>13</sup> D. Prodan, *Boierii și vecinii în Țara Făgărașului* în *Anuarul Inst. de istorie din Cluj*, VI, 1963, p. 251.

<sup>14</sup> Șt. Meteș, *op. cit.*, p. 251.

<sup>15</sup> *Ibidem*, p. 252.

<sup>16</sup> D. Prodan, *Iobăgia în Transilvania în sec. XVI*, vol. I, Buc. 1967, p. 361.

<sup>17</sup> Șt. Meteș, *Contribuții nouă la istoria românilor din Țara Făgărașului în veacul al XVII-lea*, Buc., 1942, p. 18.

<sup>18</sup> *Ibidem*, p. 27.

<sup>19</sup> *Ibidem*, p. 34.

<sup>12</sup> Ștefan Meteș, *Situația economică a românilor din Țara Făgărașului* (Die wirtschaftliche Lage der Rumänen im Fogarascher Land), Cluj, 1935, Bd. I, S. LXXXIX.

<sup>13</sup> D. Prodan, *Boierii și vecinii în Țara Făgărașului* (Die Bojaren und die Leibeigenen im Fogarascher Gebiet) în *Anuarul Inst. de istorie*, Cluj, VI, 1963, S. 251.

<sup>14</sup> Șt. Meteș, *a. a. O.*, S. 251.

<sup>15</sup> *Ebenda*, S. 252.

<sup>16</sup> D. Prodan, *Iobăgia în Transilvania în sec. XVI* (Die Leibeigenschaft in Transilvanien im 16. Jahrhundert), Bd. I, Buk., 1967, S. 361.

<sup>17</sup> Ștefan Meteș, *Contribuții nouă la istoria românilor din Țara Făgărașului în veacul al XVII-lea* (Beitrag zur Geschichte der Rumänen im Fogarascher Land im 17. Jahrhundert), Buk., 1942, S. 18.

<sup>18</sup> *Ebenda*, S. 27.

<sup>19</sup> *Ebenda*, S. 34.

în care se pescuiesc diferiți pești: păstrăvi, vîr-lugi, etc. Pescuitul e oprit”.<sup>20</sup>

Oprirea apelor pe seama principelui, constituie încercări timide, dar sigure, de a transforma și venitul apelor în monopol seniorial. Această situație va fi definitivată în secolele următoare, cînd alături de păduri, mori, pive, etc., pescuitul va fi un drept privat al domnului de pămînt.

Cu toate libertățile boierilor și iobagilor ce le aveau „ab antiquo” în privința pescuitului, obligațiile în natură și în bani se înmulțesc în această perioadă. În prestațiile către cetatea Făgărașului, la finele secolului al XVI-lea (c. 1560—1570) figurează și obligația fiecărui iobag de a da toamna 12 păstrăvi și fiecare sat în post cîte un blid de pește.<sup>21</sup> Interesant este de reținut și informația potrivit căreia în secolul al XVII-lea, satele Corbi și Ucea de Sus dădeau la Crăciun 50 de crețari, numiți „banii peștelui”.<sup>22</sup> La dări în pește erau supuși și locuitorii satului Poiana-Mărului, care trebuiau să aprovizioneze în 1637 bucătăria căpitănului cetății Făgărașului — Cozma Horwat — cu păstrăvi.<sup>23</sup>

Această situație a contribuit la specializarea în pescuit a unor iobagi, fapt consemnat de altfel de o serie de documente. Astfel, în lista iobagilor sate-lor ce aparțin curții Porumbacului de Jos din anul 1680, întîlnim pescari trecuți cu numele. La Po-rumbacul de Jos: Bărbat Marinescul (acum cerșitor), Radul Sin Muntean și Stanciul Sin Muntean.<sup>24</sup> În Porumbacul de Sus: Oprea Boruga, Ioan Cucu, Ioan Preutesei, Oprea Dragul, Simion Dragul Junior, Stoica Păiș, alias Muntean.<sup>25</sup> Breaza avea la 1637 doi pescari, iar Arpașul, patru.<sup>26</sup>

Peștele era foarte căutat și în tîrgurile ce se țineau în orașul Făgăraș, în ziua tîrgului săptămî-nal de vinerea, în bilciul anual de la Rusalii, Sf. Maria Mică și Sf. Nicolaie, precum și în tîrgu-rile anuale din cîteva sate: Șercaia, Sîmbăta de Sus și Beclean, la Sf. Gheorghe și în 5 iunie. În piața acestor tîrguri apărea, alături de tot felul

Ucea de Sus „gehört ein Bach, in dem verschiedene Fische gefangen werden: Forellen, Steinbeißer usw. Der Fischfang ist verboten”.<sup>20</sup>

Das Verbot, die Gewässer zu nutzen, ist ein erster aber bewußter Versuch, auch den Nutzen der Ge-wässer in ein Monopol des Lehnsherrn zu verwan-deln. Diese Entwicklung wird in den folgenden Jahrhunderten abgeschlossen, in denen nicht nur die Wälder, die Mühlen, die Pochwerke usw. son-dern auch das Recht auf Fischfang ein persönliches Recht des Grundherren wird.

Bei allen Freiheiten der Bojaren und der Leib-eigenen, welche diese „ab antiquo” hinsichtlich des Fischfanges hatten, werden die Verpflichtungen in Natur und in Geld in dieser Zeit immer zahlrei-cher. Unter den Abgaben an die Burg von Fogar-asch erscheint Ende des 16. Jahrhunderts (1560—1570) auch die Verpflichtung jedes Leibeigenen, im Herbst 12 Forellen und jedes Dorfes, in der Fa-stenzeit je eine Schüssel mit Fischen abzuliefern.<sup>21</sup> Beachtung verdient auch die Mitteilung, derzu-folge die Dörfer Corbi und Ucea de Sus im 17. Jahr-hundert zu Weihnachten 50 Kreuzer, zu bezahlen hatten, „das Fischgeld”<sup>22</sup> genannt. Zu Abgaben von Fischen waren auch die Bewohner des Dorfes Poiana-Mărului verpflichtet, die im Jahre 1637 die Küche des Burghauptmannes von Fogarasch — Cozma Horwat — mit Forellen versorgen muß-ten.<sup>23</sup>

Diese Tatsache hat dazu beigetragen, daß einige Leibeigene sich besonders mit Fischfang befaßten, wie übrigens in mehreren Dokumenten verzeich-net wird. So werden im Jahre 1680 in der Liste der Leibeigenen der Dörfer, die dem Hof von Po-rumbacul de Jos angehören, einige Fischer nament-lich angeführt. In Porumbacul de Jos: Bărbat Marinescul, Radul Sin Muntean und Stanciul Sin Muntean.<sup>24</sup> In Porumbacul de Sus: Oprea Boruga, Ioan Cucu, Ioan Preutesei, Oprea Dragul, Simion Dragul Junior, Stoica Păiș, alias Muntean.<sup>25</sup> Brea-za hatte 1637 zwei Fischer und Arpașul vier.<sup>26</sup>

Fisch war auch auf den Märkten sehr gesucht, die in der Stadt Fogarasch wöchentlich am Freitag gehalten wurden, auf den Jahrmärkten zu Pfingsten und an den Feiertagen, wie Sf. Maria Mică und Sf. Nicolae sowie auf den Jahrmärkten in einigen Dör-

<sup>20</sup> *Ibidem*, p. 51.

<sup>21</sup> Șt. Met eș, *Situația economică a românilor din Țara Făgărașului*, Cluj, 1935, vol. I, p. XLIII.

<sup>22</sup> Șt. Met eș, *Contribuții nouă la istoria românilor din Țara Făgărașului în veacul al XVII-lea*, Buc. 1942, p. 5.

<sup>23</sup> D. Prodan, *Boierii și vecinii în Țara Făgărașului*, în *Anuarul Inst. de istorie din Cluj*, VI, 1963, p. 246.

<sup>24</sup> Șt. Met eș, *Contribuții nouă la istoria românilor din Țara Făgărașului în veacul al XVII-lea*, Buc. 1942, p. 12—13.

<sup>25</sup> *Ibidem*, p. 22—25.

<sup>26</sup> D. Prodan, *Boierii și vecinii în Țara Făgărașului*, în *Anuarul Inst. de istorie din Cluj*, VI, 1963, p. 237 și 251.

<sup>20</sup> *Ebenda*, S. 51.

<sup>21</sup> Ștefan Met eș, *Situația economică a românilor din Țara Făgărașului* (Die wirtschaftliche Lage der Rumänen im Fogarascher Gebiet), Cluj, 1935, Bd. I, S. XLIII.

<sup>22</sup> Ștefan Met eș, *Contribuții nouă la istoria românilor din Țara Făgărașului în veacul al XVII-lea* (Beitrag zur Geschichte der Rumänen im Fogarascher Gebiet im 17. Jahr-hundert), Buk., 1942, S. 5.

<sup>23</sup> D. Prodan, *Boierii și vecinii în Țara Făgărașului* (Die Bojaren und die Leibeigenen im Fogarascher Gebiet), în *Anuarul Inst. de istorie*, Cluj, VI, 1963 S. 246.

<sup>24</sup> Ștefan Met eș, *Contribuții nouă la istoria românilor din Țara Făgărașului în veacul al XVII-lea* (Beitrag zur Geschichte der Rumänen im Fogarascher Gebiet im 17. Jahrhundert), Buk., 1942, S. 12—13.

<sup>25</sup> *Ebenda*, S. 22—25

<sup>26</sup> D. Prodan, *Boierii și vecinii în Țara Făgărașului* (Die Bojaren und die Leibeigenen im Fogarascher Gebiet), în *Anuarul Inst. de istorie*, Cluj, VI, 1963, S. 237 und 251.

de mărfuri țărănești, și peștele. În 1788, 1 oca de mreață se vindea între 12—18—24 creițari, preț minim, mijlociu și maxim și 1 oca de peștișori între 4,5—6—8 creițari, preț minim, mijlociu și maxim.<sup>27</sup>

Alături de alte ramuri ale economiei locale, pescuitul a fost una din cele mai vechi, iar din cauza ponderei economice reduse, ea a fost mai puțin susceptibilă la modificări și perfecționări. De aceea mijloacele de a prinde peștele, precum și uneltele necesare acestei operațiuni sînt cît se poate de simple. În raport de apa în care se pescuia — adîncime, temperatură, curentul apei — și după modul de viață al peștilor ce trăiesc acolo, putem divide, pentru Țara Făgărașului, uneltele pescărești în două mari categorii:

a) Unelte pentru pescuit în pîraiele de munte: oiștea, sacul, valul, virșa.

b) Uneltele pentru pescuit în Olt: sacul, cleștarul, hălăul și mreaja.

Revenind la prima grupă, vom însera o descriere a lor.

*Oiștea* — în alte părți ale țării cunoscută sub numele de furcă sau ostie — e unelta cea mai răspîndită și pe care o găsim folosită în toate satele din munții noștri. Ea este o furcă din fier, cu 9 dinți și cu manșon în care se fixează coada din lemn de salcie (ca să fie ușoară), lungă de circa 1,30 m. E lucrată de fierari sau chiar de pescar (fig. 1). Despre modul cum era folosită această unealtă ne informează Șuteu N. Dumitru, din satul Simbăta de Jos, nr. 85 în etate de 61 ani: „Pescuitul cu oiștea se făcea noaptea cu foc, adică cu un piș de paie, atît cît puteai să ții în mînă, care pe măsură ce se ardeau, se înlocuiau cu alte paie, pe care le primeam de la cel ce mergea pe lîngă apă. Mai tirziu, cam după 1930, paieile s-au înlocuit prin făclia din feștilă — cîneșă muiată în gaz —, legată într-un băț, pentru că ținea focul mai mult. Făclia o țineam în mîna stîngă și cu dreapta loveam cu oiștea în pește, pe care apoi îl puneam într-o traistă din cîneșă ținută de gît. Cu oiștea cu foc pescuiam în valea Sîmbetei primăvara, prin luna aprilie, între 15—30, cînd da frunza la arine, de ieșiau poduții (scobarii) din Olt de-și depuneau icrele în valea noastră și pe toate văile de munte. Acum de cînd s-au construit fabricile, nu mai vin. Alți pești, și în special păstrăvii, prindeam cam pe toamnă, prin septembrie-noiembrie, cînd își depun icrele. Îi prindeam cu mîna pe la rîpă sau cu sacul (fig. 2), la pîraiele

fern: Șercaia, Simbăta de Sus und Beclean am Georgstag und am 5. Juni. Auf diesen Märkten wurden außer den verschiedenen Waren der Bauern auch Fische angeboten. Im Jahre 1788 wurde eine Oka Barben für 12—18—24 Kreuzer, Mindest-, mittlerer und Höchstpreis, und eine Oka Fischen für 4,5—6—8 Kreuzer, Mindest-, mittlerer und Höchstpreis, verkauft.<sup>27</sup>

Der Fischfang gehört mit zu den ältesten Zweigen der örtlichen Wirtschaft, wegen seiner geringeren wirtschaftlichen Bedeutung war er jedoch weniger Änderungen und Verbesserungen unterworfen. Deshalb sind die Mittel zum Fischfang und die dazu nötigen Geräte so einfach wie nur möglich. Je nach dem Gewässer, in dem Fische gefangen wurden — der Tiefe, der Temperatur, der Strömung des Wassers — und nach der Lebensweise der dort vorkommenden Fische können wir für das Fogarascher Land die Fischereigeräte in zwei große Gruppen einteilen:

a) Geräte für den Fischfang in Gebirgsbächen: der Fischspeer (oiștea), der Sack, der sog. „val“ der Fischfangkorb (virșa);

b) Geräte für den Fischfang im Alt: der Sack, der Scherenhamen (cleștarul), das Senknetz (hălăul) und das Netz (mreaja).

Der *Fischspeer* (oiștea) — in anderen Teilen des Landes unter der Bezeichnung furcă (Gabel) oder ostie bekannt — ist das am meisten verbreitete Gerät, das in allen Dörfern in unseren Bergen verwendet wird. Es ist eine eiserne Gabel mit 9 Zinken und einer Muffe, in der ein etwa 1,30 m langer Stiel aus Weidenholz (weil es leicht ist) befestigt ist. Der Fischspeer wird vom Schmied oder vom Fischer selbst gefertigt (Abb. 1). Wie dieses Gerät verwendet wurde, berichtet uns N. Dumitru Șuteu 61 Jahre alt, wohnhaft im Dorf Simbăta de Jos, Nr. 85: „Der Fischfang mit dem Fischspeer geschah nachts beim Licht eines brennenden Strohbüschels, so groß, wie man es in einer Hand halten konnte und das, wenn es abbrannte, durch neues Stroh ersetzt wurde, das uns jemand reichte, der am Ufer entlang ging. Später, etwa nach 1930, wurde das Stroh durch eine mit Petroleum getränkte Fackel aus Hanfdocht ersetzt, die an einen Stocken gebunden war, denn diese brannte länger. Die Fackel hielten wir in der linken Hand und stießen mit der rechten mit dem Speer nach den Fischen. Diese legten wir dann in einen Beutel aus Hanftuch, den wir um den Nacken trugen. Mit dem Fischspeer und der Fackel gingen wir im Simbătatal im Frühjahr zum Fischfang, in der Zeit vom 15—30 April, wenn die Erlen grün werden und die Nâblinge aus dem Alt zum Laichen in unseren Bach und in alle Gebirgsbäche kamen. Heute kommen sie nicht mehr, seit die Fabriken gebaut wurden. Andere Fische, und vor allem die Forellen, fingen wir im Herbst, etwa im September—November, wenn sie laichten. Wir fingen sie mit der Hand in der Bucht, oder mit dem Sack (Abb. 2), in den Wildbächen, wo man mit Hauen im Wasser in der

<sup>27</sup> Șt. Met eș, *Situația economică a românilor din Țara Făgărașului*, Cluj, 1935, p. XCI.

<sup>27</sup> Ștefan Met eș, *Situația economică a românilor din Țara Făgărașului* (Die wirtschaftliche Lage der Rumänen im Fogarascher Gebiet), Cluj, 1935, S. XCI.

torențiale și la care se producea gălăgie cu sapa în apă pe la ripă ca să se sperie și să vină către sac.“

Altă unealtă, *sacul*, se compune dintr-o plasă din cîneapă, în formă de con. Baza acestuia o formează gura sacului. Ea se prinde în jurul unei jumătăți de cerc de lemn. În mijlocul gurii sacului e fixată o furcă de lemn cu două brațe și cu coadă. Dacă coada era mai lungă se putea pescui cu ea și în ape afunde, de exemplu la Olt.

Peștele mai putea fi prins așa și cu ajutorul *valului*, un gard din nuiele de salcie împletită și bine legate între ele ca să nu-l strice curenții apei. El era ținut pe lățimea apei de circa 4–5 oameni, care-l purtau în jos, pe cursul apei. Înaintea valului mergeau 2–3 oameni cu sacii și adunau peștii gonți de val.

O altă unealtă, folosită la pescuit în piraiele de munte, dar și la bălți, la țipari, este *virșa* (fig. 3), cunoscută în alte părți sub numele de coș. Virșa, de fapt un coș în formă de con, confecționat din nuiele de salcie împletite, cu gura largă, răsfrintă înăuntru ca o pilnie și cu deschiderea în interior foarte îngustă pentru a împiedica ieșirea peștelui afară. După informațiile primite de la Scurtu Nicolaie din satul Olteț (nr. casei 110), cu virșa se pescuia și iarna și vara, independent, pentru că se așeza pe fundul apei. Se prindeau țipari, cleni și mreie. Țiparii se prindeau iarna; în bălți „tăiam ghiața și băgam virșa, ziua, apoi făceam găuri în gheață și băteam cu sapa, ca peștele să se sperie și să vină la virșe“.

Din cea de a doua grupă, notăm: *sacul*, identic ca formă cu cel folosit la piraie de munte, dar mult mai mare decât acesta. *Cleștarul* (fig. 4), un sac mare din plasă cu ochiuri de 1 cm. latura. La gură, de o parte și de alta, sînt două bețe încrucișate, lungi de circa 2 m, ale căror capete superioare sînt libere și servesc ca minere. În unghiul format din încrucișarea brațelor, în partea dinspre plasă, se pune o scîndură groasă de un țol (fig. 5), cu scobituri la capete, fixată între brațe. Cu cleștarul se pescuia iarna la așa zisa „închisoare cu gheață“ (fig. 6), adică, se închidea locul unde urma să se pescuiască cu ajutorul sloiurilor de gheață (bucăți dreptunghiulare din gheață, asemănătoare unor cărămizi mari) și al gardului de nuiele. Între cele două închideri se tăia un cleștar în formă de U, numit local „limbă“. Pe suprafața de gheață rămasă între cele două închideri se tăiau găuri la distanță de 1–1½ m. În ele pescarul bătea apa cu ajutorul unui băț pentru ca peștele existent acolo să fugă înspre limbă, unde era prins în cleștarul ce era așezat acolo. Cu această unealtă se prindea de regulă mreană, clean și scobari.

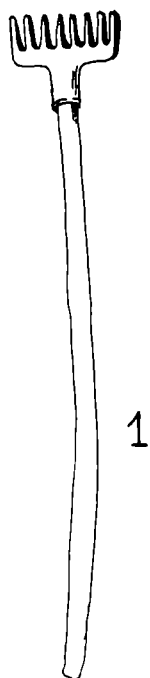
Bucht Lärm schlug, um die Fische zu erschrecken und in den Sack zu treiben.“

Ein anderes Gerät, *der Sack*, besteht aus einem kegelförmigen, an der breiten Seite geöffneten Netz aus Hanfschnur. Dieses wird an einem halbkreisförmigen Holzreifen befestigt. Inmitten der Öffnung des Sackes ist eine hölzerne zweizinkige Gabel mit Stiel befestigt. War der Stiel dieser Gabel länger, dann konnte man auch in tiefen Gewässern, zum Beispiel im Alt, damit Fische fangen.

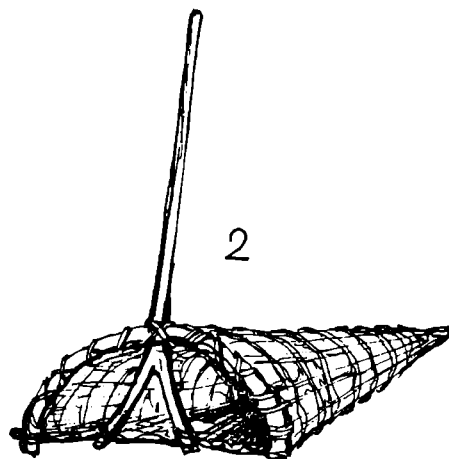
In den Gebirgsbächen konnten die Fische im Sommer auch mit Hilfe des sog. „val“ gefangen werden. Dieses ist ein Flechtwerk aus Weidenruten, die fest miteinander verbunden sind, um der Strömung zu widerstehen. Der „val“ wurde von 4–5 Männern quer durch den Bach im Wasser gehalten und flussabwärts getragen. Vor dem „val“ gingen 2–3 Männer mit Säcken und fingen die aufgejagten Fische ein.

Ein anderes Gerät ist der *Fischfangkorb* (Abb. 3), der sowohl in Gebirgsbächen als auch in Teichen zum Fangen der Schlammbeißer verwendet wurde. In andern Teilen des Landes wird er coș (Korb) genannt. Er ist in der Tat ein kegelförmiger, aus Weidenruten geflochtener Korb. Seine Öffnung ist weit und nach innen eingestülpt, wie ein Trichter mit einer sehr engen Öffnung nach innen, damit die Fische nicht mehr herausfinden. Gemäß den Auskünften von Scurtu Nicolaie, wohnhaft in Olteț (Nr. 110) fischte man mit dem Fischfangkorb sowohl im Winter als auch im Sommer, denn der Korb wurde auf den Grund des Wassers gesetzt. Man fing Schlammbeißer, Döbel und Barben. Die Schlammbeißer fing man im Winter in Teichen. „Wir schlugen das Eis auf und legten den Fischfangkorb ein, am Tage, dann machten wir Löcher ins Eis und schlugen mit Hauen ins Wasser, um die Fische zu erschrecken und in die Fangkörbe zu treiben.“

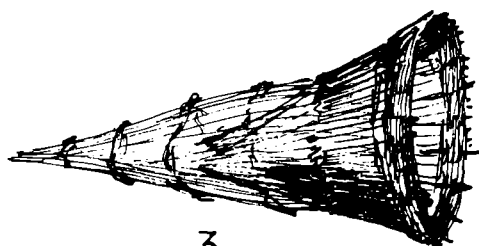
Der Sack, der zweiten Gruppe hatte die gleiche Form wie der in Gebirgsbächen verwendete, war aber viel größer als dieser. Der *Scherenhamen* (Abb. 4) ist ein großer Sack aus einem Netzwerk mit Maschen von 1 cm Seitenlänge. An der Öffnung des Sackes befinden sich an zwei gegenüberliegenden Seiten je ein etwa 2 m langer, hölzerner Stiel. Diese bilden ein Kreuz und ihre oberen Enden sind frei und dienen als Griffe. Im Winkel, den die beiden Stiele bilden, wird gegen das Netz hin ein zolldickes Brett angebracht (Abb. 5), das an den Enden ausgehöhlt und zwischen den Stielen befestigt ist. Mit dem Scherenhamen fing man die Fische im Winter, im sogenannten „Eisgefängnis“ (Abb. 6). Die Stelle, wo Fische gefangen werden sollten, wurde mit Eisschollen (großen, rechteckigen Eisstücken, großen Ziegelsteinen ähnlich) und Rutenflechtwerk abgesperrt. Zwischen den beiden abschließenden Flechtwerken wurde für den Scherenhamen ein U-förmiger Einschnitt gemacht, der hier „limbă“ (Zunge) genannt wurde. In die Eisfläche, zwischen den beiden Flechtwerken wurden in Abständen von 1–1½ m. Löcher geschnitten. Hier schlug der Fischer mit einem Knüttel ins Wasser, um die Fische in Richtung auf die Zunge zu treiben, wo sie im Scherenhamen gefangen



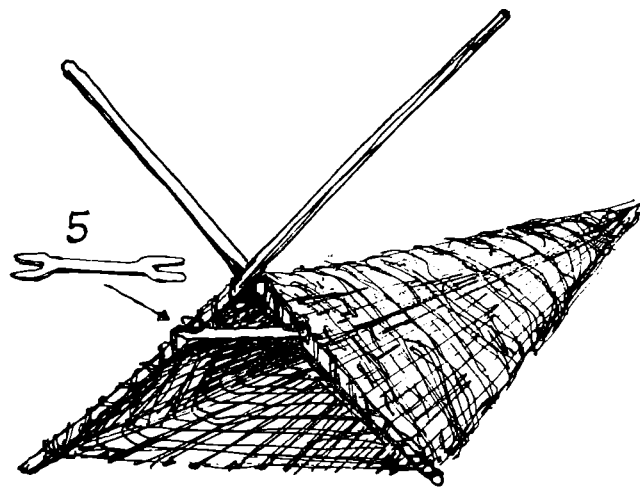
1



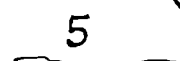
2



3

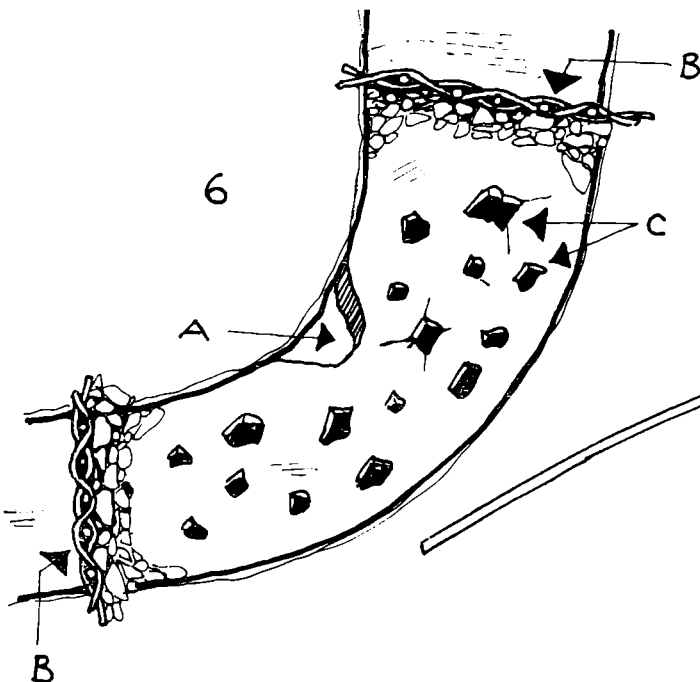


4



5

6



7

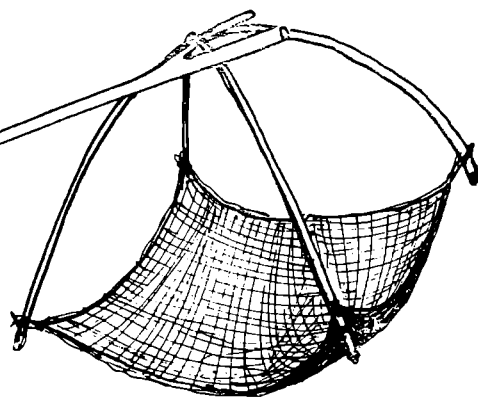


Fig. 1. Oiştea, unealtă de pescuit, satul Simbăta de Jos, jud. Braşov. Fig. 2. Sacul, unealtă de pescuit, satul Simbăta de Jos, jud. Braşov. Fig. 3. Virşa, unealtă de pescuit, satul Olteţ, jud. Braşov. Fig. 4. Cleştarul, unealtă de pescuit în Țara Făgăraşului. Fig. 5. „Scindura” ce se fixa în scobitura dintre cele două braţe ale cleştarului. Fig. 6. „Închisoarea cu gheaţă”: a) „limba”; b) locul de închidere cu gheaţă şi gard de nuiiele; c) găurile făcute în ghiaţă. Fig. 7. Hălăul, unealtă de pescuit, satul Simbăta de Jos, jud. Braşov.

Abb. 1. Fischspeer, Fischfanggerät, Simbăta de Jos, Kreis Braşov. Abb. 2. Sack, Fischfanggerät, Simbăta de Jos, Kreis Braşov. Abb. 3. Fischfangkorb, Olteţ, Kreis Braşov. Abb. 4. Scherenhamen, Fischfanggerät im Fogarascher Gebiet. Abb. 5. Das „Brett”, das zwischen den beiden Armen des Scherenhamens befestigt wurde. Abb. 6. „Eisgefängnis”: a) „Zunge”; b) Abschluß mit Eis und Rutengeflecht; c) die ins Eis geschlagenen Löcher. Abb. 7. Senknetz, Fischfanggerät, Simbăta de Jos, Kreis Braşov.

O altă unealtă este *hălăul* (fig. 7), folosită atît vara, cît și iarna la „ochi“ (un pătrat tăiat în gheață). Ziua, în răsăritul și apusul soarelui, unealta era fixată la „ochi“ și reținea peștii veniți la gura de aer. De multe ori se punea la mijlocul plasei „mîncare“, carne de porc sau intestine de pasăre.

Hălăul e format din două nuiele în formă de arcuiri, așezate cruciș, unul peste altul și legate bine la încrucișare. Între cele patru capete ale brațelor se fixează o plasă cu ochiuri mici de formă pătrată, cu latura de 1,80 m. Din mijlocul arcurilor pornește o furcă cu două brațe, cu care se mînuiește.

În apele Oltului se pescuia și cu *mreața*, unealtă formată din trei rînduri de plase, în mărime de 4—6 m lungime și 80 cm lățime. Spre exterior se așezau cele două plase cu ochiurile mai mari de 3 cm latura și în interior cea cu ochiurile de 1 cm. Urmărind descrierea informatorului Scurtu Ghe. din Olteț, aflăm că „Marginea care venea la apă avea plumbi 4—5 kgr ca să stea pe fund. Pe lîngă plumbi avea o sfoară de care trăgeam cînd vroiam s-o scoatem afară din apă, de se făcea rotundă ca punga. Ea se arunca în apă întinsă, cu ajutorul bărcii și a trei-patru oameni. Unul vîslea și restul o trăgeam prin apă cam 10 m și apoi o strîngeam trăgînd de sfoară. Peștii adunați îi puneam în barcă.“

Valorificînd în acest material aspectele de bază privind practicarea pescuitului în Țara Făgărașului, am urmărit să prezentăm pe lîngă particularitățile istorice, varietatea și utilitatea uneltelor de pescuit folosite de populația din zonă, care a rămas fidelă nu numai vechilor obiceiuri și tradiții strămoșești, ci și vechilor unelte de muncă.

wurden. Mit diesem Gerät fing man gewöhnlich Barben, Döbel und Nößlinge.

Ein anderes Gerät ist das *Senknetz* (Abb. 7), das sowohl im Sommer als auch im Winter am „Auge“ (eine ins Eis geschnittene, quadratförmige Wuhne) verwendet wurde. Am Tag, bei Sonnenaufgang und Sonnenuntergang, wurde das Gerät am „Auge“ befestigt und darin fingen sich die Fische, die zum Luftloch kamen. Oft legte man „Futter“ in die Mitte des Netzes, wie Schweinefleisch oder Geflügeldärme.

Das Senknetz besteht aus zwei gebogenen Ruten, die kreuzförmig übereinander gelegt und fest zusammengebunden sind. An den vier Enden wird ein feinmaschiges Netz befestigt, das die Form eines Quadrates mit der Seitenlänge 1,80 m hat. In der Mitte der Ruten ist eine zweizinkige Gabel befestigt, durch die das Gerät gehandhabt wird.

Im Alt fischte man auch mit dem *Fischnetz*, einem Gerät, das aus drei Lagen Netz bestand, 4—6 m lang und 80 cm breit war. Außen befanden sich zwei Netze mit größeren Maschen, von 3 cm Seitenlänge, innen war ein Netz mit Maschen von 1 cm Seitenlänge. Von Scurtu Gh., Olteț, erfahren wir, daß „der Rand auf der Wasserseite mit 4—5 kg schweren Bleistücken beschwert war, um auf dem Grund zu bleiben. Außer den Bleistücken hatte das Fischnetz eine Schnur, an der wir zogen, um es aus dem Wasser zu holen. Dabei wurde es rund wie ein Beutel. Aus einem Boot wurde das Netz von drei, vier Männern ins Wasser geworfen. Einer ruderte und wir, die andern, zogen das Netz etwa 10 m durchs Wasser, dann zogen wir es mit Hilfe der Schnur zusammen. Die erbeuteten Fische sammelten wir im Boot“.

Wir haben hier versucht, die geschichtlichen Besonderheiten, die Vielfalt und den Gebrauchswert der Fischereigeräte im Fogarascher Gebiet bekanntzumachen, da die Fischer hier nicht nur den alten Gebräuchen und Überlieferungen der Vorfahren, sondern auch den alten Arbeitsgeräten treu geblieben sind.